Omgaan met onbehagen

Maatschappelijk onbehagen is het gevoel dat het de verkeerde kant opgaat met de samenleving. Bestuurders, volksvertegwoordigers en ambtenaren spelen een sleutelrol. Bij de vraag hoe dit onbehagen in goede banen kan worden geleid. Deze infographic gaat in op wat maatschappelijk onbehagen inhoudt en how u daar het beste mee kunt omgaan.

DEMOCRATIE *is actie*

Test uzelf
Heeft u er zicht op?

Methodes
Hoe kunt u ermee omgaan?

Contact en literatuur
Waar kunt u terecht?

Wat is (maatschappelijk) onbehagen?

In de literatuur zijn er verschillende definities voor maatschappelijk onbehagen te vinden. De meeste definities bevatten het element van een slumerende bezorgdheid over de (koers van de) samenleving als geheel en de rol van de politiek daarin. Zie de onderstaande links voor meer toelichting over maatschappelijk onbehagen.

Societal Pessimism
Van Steenvoorden (2016)

Maatschappelijk onbehagen en het openbaar bestuur
Steur, Zandstra & Van Doorne (2017)

TEST UZELF

Heeft u er zicht op?

Wat kunt u doen om zicht te krijgen op maatschappelijk onbehagen?
De onderstaande vragen helpen u daarbij.

Signalering

Hoe komen de signalen tot u?

- Uit de eigen (private) omgeving
- (Partij)politieke omgeving
- (Social) media
- Tevwaliige ontmoeting
- Evenement/gebeurtenis
- Binnen of buiten het gemeentehuis

Stel zelf de vragen:

- Wie raadpleeg ik om te horen welke zorgen er speelen? Ev wie niet?
- Hoe zorg ik ervoor dat personen of groepen hun zorgen kunnen uiten?
- Hoe maak ik de zorgen en signalen kenbaar binnen het gemeentehuis?

Deskundigheid

Heeft u de vaardigheden?

- Acht u zichzelf voldoende in staat om beladen of emotionele gesprekken te voeren?
- Kunt u zorgen voor een maatschappelijke discussie waar verschillende meningen hoorbaar zijn?
- Bent u in staat het dilemma waar u voor staat helder toe te lichten?
- Tot welke groepen richt u zich bij het adresseren en oplossen van een maatschappelijk probleem?

Handelingsperspectief

Weet u wat u kunt doen?

- Weet u welke instrumenten u als burgemeester, wethouder, raadslid of ambtelijk adviseur heeft om zorgen aan de kaak te stellen of aan te pakken?
- Weet u welke dialoog en participatiemiddelen u als raad, college en ambtenaren kunt toepassen om politiek beladen onderwerpen te bespreken met inwoners?
- Weet u wat de mogelijkheden en rechten zijn bij (voorgenomen) demonstraties?

Begeleiding en nazorg

Hoe handelt u achteraf?

- Weet u hoe de nazorg na een uitbarsting van maatschappelijke onrust is geregeld?
- Investeert u tijd in het achterhalen welke signalen u heeft gemist in aanloop naar deze uitbarsting?
- Bespreekt u met collega's de opties hoe dergelijke uitbarstingen te voorkomen zijn?

Meer weten?
Meer weten over de kanalen, instrumenten en methoden om signalen kenbaar te maken als raadslid?
Zie de infographic 'Van de straat naar de raad'

METHODES

Hoe kunt u ermee omgaan?

Hieronder vindt u methodes om om te gaan met onbehagen, waarbij u ook de maatschappelijke samenhang tussen gemeenschappen bevordert.

In de publicatie 'Meet dat nou zo?! Communicatie in tijden van polarisatie' vindt u praktische handreiking hoe u in uw handelen en communicatie kunt omgaan met onbehagen. Enkele methoden zijn:

Polarisatie-dynamieken

Maatschappelijke spanningen leiden vaak tot polarisatie. Filosoof Bart Brandsma biedt een een praktisch kader om dit 'wij-zij denken' te doorbreken.

Deskbaser polarisatie

Dilemmalogica

Als lokaal bestuur staat u soms voor moeilijke besluiten. Dilemmalogica biedt een systematiek om dilemma's uiteen te zetten en uw beslut begrijpelijk toe te lichten met oog voor de zorgen van inwoners.

Dilemmalogica in drie stappen

Verbindend communiceren in zeven stappen

Bij moeilijke besluiten is communicatie cruciaal. Het ministerie van SZW distilleerde zeven elementen waar u bij stil moet staan bij het inrichten van uw communicatie om escalatie en spanningen te voorkomen.

Verbindend communiceren in zeven stappen, zie pagina 45

Deep Democracy

De stem van de minderheid een waardevolle plek geven in meerderheidsbesluiten is lastig. Deep Democracy biedt handvatten om de wijsheid van de gehele groep te benutten.

Deep Democracy: zo krijg je al het gehor op tafel, zie pagina 48 en 49

CONTACT EN LITERATUUR

Contact

U kunt bij meerdere plekken binnen de rijksoverheid terecht voor advies, ondersteuning of training op het gebied van het omgaan met onbehagen. Hieronder vindt u een overzicht.

Rijksoverheid

Ondersteuningsnetwerk maatschappelijke onrust

Staat u als bestuurder of ambtenaar voor een keuze de veel reacties en misschien wel onrust kan oproepen bij de inwoners van uw gemeente of provincie? Wordt u geconfronteerd met landelijke aandacht voor een lokale controversiële kwestie? Raadpleeg het Ondersteuningsnetwerk maatschappelijke onrust.

Ondersteuningsnetwerk maatschappelijke onrust (Dna)

Ondersteuningsaanbod gemeenten

NETWERK WEERBAAR BESTUUR

Ondersteuningsteam Weerbaar Bestuur

Voelt u zich bedreigd, ervaart u intimidatie of heeft u vragen over rechtshulp of nazorg?

In deze situaties kunt u terecht bij het Ondersteuningsteam Weerbaar Bestuur. Het Ondersteuningsteam (OT) bestaat uit vertrouwenspersonen van de bonsepo- en belangenverenigingen van burgemeesters, wethouders en raadsleden en het ministerie van BZK. Zij dienen met u mee, advieren en schakelen waar nodig netwerkpartners in. Het OT is onderdeel van het Netwerk Weerbaar Bestuur, waarin ruim 30 netwerkpartners zich inspannen voor een weerbaar bestuur waarin politieke ambtsdragers hun ambt veilig en integer kunnen uitoefenen.

Ondersteuningsteam Weerbaar Bestuur

Netwerk Weerbaar Bestuur

Omgaan met demonstraties: informatie en communicatie richtsnoer

DEMOCRATIE *is actie*

Democratie in Actie

Het bereiken van inwoners bij het oplossen van grote maatschappelijke opgaven is cruciaal. Democratie in Actie helpt u hierbij. Democratie in Actie is een samenwerkingsprogramma dat gemeenten, provincies en waterschappen ondersteunt met activiteiten, leergangen en kennis om de lokale democratie te versterken en te vernieuwen.

Democratie in Actie

Leergang Raadsleden

Leergang Statenleden

Literatuur

Er is veel geschreven op het gebied van onbehagen, onrust en polarisatie. Hieronder vindt u een aantal kernstukken uit de literatuur.

Handreikingen

PLATFORM31

Voorkomen door te verbinden
Bax & Lagunas (2017)

Bureau Sociale Samenhang VOORMALIGE

Toolkit democratische weerbaarheid
(2020)

Rijksoverheid

Omgaan met polarisatie en onbehagen
Communicatieflijn (2018)

Rijksoverheid

Inzicht in (de)polarisatie
Expertise-Unit Sociale Stabiliteit (2019)

Kennisplatform Integratie & Samenleving

Van polarisatie naar verbinding in baarten
Van Wonderen (2019)

Kennisplatform Integratie & Samenleving

Omgaan met maatschappelijke spanningen
Van Wonderen & Witte (2016)

Essays

Maatschappelijk onbehagen en het openbaar bestuur
Steur, Zandstra & Van Doorne (2017)

Omgaan met onvrede
Van Vulpen, Schuiz, Steur, Van der Steen, Van Twist & Bressers (2017)

#WOEST. De kracht van verontwaardiging
De Lange & Zuure (2018)

Dwars door Nederland. Ruimteliijke verschillen in beeld
Cordewener (2020)

Onderzoek

SCP (Continu Onderzoek Burgerperspectieven)

Societal Pessimism
Proefschrift Steenvoorden (2016)

Political discontent in the Netherlands: in the first decade of the 21th century a call for political virtue and moral leadership
Proefschrift Broos (2014)
ISBN: 9789085550921

Boeken

The Revolt Against Liberal Democracy
Roger Eatwell & Matthew Goodwin (2019)
ISBN: 9780241311201

Veenbrand
Kim Putters (2019)
ISBN: 9789044646090

Polarisatie – Inzicht in de dynamiek van het wij-zij denken
Bart Brandsma (2016)
ISBN: 9789082595703